

Suriye İç Savaşı'ndaki Afganlar: İran Devrim Muhafızları Fatımiler Tugayı

Mehmet Erkan KILLIOĞLU
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
mehmeterkan@comu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-3146-2609

Araştırma Makalesi

DOI:...

Geliş Tarihi: 13.01.2021

Kabul Tarihi: 25.01.2021

Atf Bilgisi

Kıllıoğlu, M.E. (2021). Suriye iç savaşı'ndaki Afganlar: İrandevrim Muhafızları Fatımiler Tugayı, *Ahi Evran Akademi*, 2(1), 11-22

ÖZ

Eski Sovyet Cumhuriyetlerinde bağımsızlık sonrası dönemde iktidarda kalmaya devam eden Sovyet Nomenklatura sisteminin bakiyesi olan kadroları tasfiye etmek için Renkli Devrimler adı verilen bir girişim başlatıldı. Batı destekli olduğu iddia edilen bu girişim ve devrimlerin yansımaları Ortadoğu'da ilk olarak Arap Baharı olayları kapsamında Tunus'ta ortaya çıktı. Tunus'ta başlayan olaylar ve istikrarsızlık dalgası 2011 yılında Suriye'ye de ulaştı. Ülkede başlayan halk ayaklanması baskıcı Esed rejiminin geleceğini tehlikeye soktu ve rejim özellikle kırsal bölgelerde kontrolünü kaybetti. Arap Baharı olayları ile varlığı tehdit edilen Suriye rejiminin Ortadoğu'daki en önemlidestekçilerinden birisi İran'dı. İran, Suriye'deki kötü gidişi durdurmak için halk ayaklanmasının ilk dönemlerindeEsed rejimine örtülü destek verme yoluna gitmişti. Bu desteğin öncelikli sebebi İran'dan başlayıp Irak ve Suriye'den geçerek Lübnan'da Akdeniz'e ulaşan kara köprüsünün varlığını güvenceye almaktı. Ancak Suriye muhalefetinin başarısı Esed rejimi ile İran'ın kara köprüsünün varlığını tehdit etmiştir. İran'ın kurduğu bu kara köprüsü stratejik açıdan hayati önemde idi çünkü bu sayede İran, İsrail'i Lübnan ve Filistin'de meşgul eden kendisine yakın gruplara personel ve malzeme desteği sağlayabiliyordu. Ancak İran'ın sağladığı örtülü destek Suriye'deki Esed rejiminin işyanı bastırmasında yeterli olmadı. Bunun üzerine İran Suriye'deki mevcudiyetini attırarak ve Devrim Muhafızları ve Kudüs Gücü gibi resmi güçlerini seferber etmek zorunda kaldı. Bu resmi güçlere ek olarak, İran Şii gönüllüleri de seferber etme yoluna gitti. İran, Irak'ta bir hava saldırısı sırasında öldürülen Kasım Süleymani tarafından geliştirilen ve İran dışındaki başka ülkelerden devşirilen Şii gönüllülerin İran adına vekâlet savaşlarında kullanılması stratejisi kapsamında, Afganistan'ın sahipsiz topluluklarından birisi olan Afgan Hazaraları Suriye'de kendi namına savaştırma yoluna gitti ve kazanımlarını korumaya çalıştı. İşte bu çalışmada Hazaraların kim olduğu sorusundan yola çıkılarak onları İran safında savaştırmaya iten sebepler ve ortaya çıkan sonuçlar incelenmiş, Hazaraların bu durumdan nasıl etkilendikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hazaralar, Fatımiler Tugayı, Afganistan, İran Devrim Muhafızları, Kudüs Gücü, Ali Rıza Tavassoli.

Irans's Islamic Revolutionary Guard Corps Fatemiyoun Division

ABSTRACT

Because of the unwanted effects of Color Revolutions that shook the former Soviet Republics, which aims to topple remnants old Soviet Nonemclatura system, Arap Spring incidents in Middle East region first broke out in Tunisia. That wave of popular unrest reaches to Syria in 2011. The popular unrest in Syria puts the existing oppressandAl-Assad's government in close danger. As Al-Assad's regime power and the ability to governing the country began to erode, Al-Assad's government lose control in the country, especially in the rural countryside. In order to stop that negative pattern, Iran, one the top supporter of the Syrian Baathist Regime, take the initiative and provide meaningful but covert support. With the help of that support Iran tried to ensure existence of the land bridge, passing throught Iraq to Syria and then reaches to Mediterranean in Lebanon. But growing success and performance of the Syrian Opposition put existence of Syrian Regime and Iran's land bridge in danger. This land bridge is strategically important because with the help of that land bridge Iran can provide personel and material support to allied factions which are disturbing Israel in Lebanon and Palestine and keeps Israel busy. As it turned out that this covert support would not be enough, Iran was forced to decide to take advantage of the official forces such as the Iranian Revolutionary Guards and the Quds Force.Iran implements the strategy of using the Shiite volunteers recruited from other countries other than Iran in the proxy wars. Strategy of using Shia volunteers in proxy wars developed by Qassem Soleimani, who was killed during an air attack in Iraq. The Afghan Hazaras, one of the most exploited communities of the Afghanistan, started to fight on the behalf of Iran, in order to protect the vital interests of the country. Hence, in this essay, the analyze begin with the question who are those Hazara's, the reasons which drove Hazara's to fight as Iran's proxy in Syria tried to be highlighted.

Keywords: Hazaras, Fatemiyoun Division, Afghanistan, Quds Force, Islamic Revolutionary Guard Corps, Ali Reza Tavassoli.

Giriş

Suriye İç Savaşı'na müdahil olan bölgesel güçlerden biri de, kendisi başlarda bu durumu inkar etse de İran'dır (Worth, 2012, 1). İran'ın Suriye'deki iç savaşa dahil konusuna artık hiç şüphe yoktur. İran'ın Suriye'deki mevcudiyeti yeni değildir, Bu desteğin İran Devrimi'nin ilk yıllarına kadar giden bir geçmişi vardır. 1979 yılında İran'da devrim olduğu sırada, Suriye teknik olarak savaş halinde olduğu İsrail'le, Mısır'ın barış antlaşması imzalayarak düşmanlığını bitirmesi yüzünden tek başına mücadele etmek zorunda kalmıştı. Aynı dönemde Suriye ile Irak arasındaki yaşanan gerginlik de bu olumsuz duruma katkıda bulunuyordu. Bu dönemde İran'daki Batı/ABD yanlısı yönetimin (*Şahlık*) devrilmesi ve yerine İsrail/Siyonizm karşıtı, anti-empyrialist söylemi olan ve Filistin davasını sahiplenen bir yönetimin gelmesi Suriye'nin İsrail'e karşı Ortadoğu'da aradığı müttefiki bulması ve rahat nefes almasını sağlamıştı. Bu yüzden Ortadoğu'da neredeyse hiç müttefiki olmayan Suriye rejimi İran'daki bu yeni yönetimi tanıyan ve destekleyen ilk Arap ülkesi oldu. Öyle ki dönemin Suriye Dışişleri Bakanı Abdulhalim Haddam, İran Devrimi'ni "20. yüzyıl tarihindeki en önemli olay" olarak nitelendirmişti (Kazdal, 2018, 2; Sinkaya, 2011, 39; Ansari ve Tabrizi, 2016, 3). İran açısından ise, Karim Sadjadpour'un ifade ettiği üzere, İran'ın Suriye ile olan ittifakı kendi yüksek stratejisini hayata geçirmenin olmazsa olmaz bir bileşeni idi. Suriye, İran'ın Ortadoğu'daki stratejik çıkarları açısından önemli bir ülkeydi. Ayrıca uzunca bir süredir de bölgedeki en iyi müttefiklerinden biri idi. Ek olarak Suriye, İran'ın Lübnan Hizbullah'ı, Hamas vb. irtibat halinde olduğu örgütlere fiziki erişimini sağlamaktaydı. İran, bu örgütlere Suriye'den geçen kara bağlantısı sayesinde insan, para, silah ve teçhizat gönderebilmekte ve başta İsrail olmak üzere rakip olarak gördüğü ülkeleri meşgul etmekte ve özellikle nükleer enerji geliştirme programı nedeniyle kendisini hedef almalarını önlemeye çalışmaktadır (Fulton vd., 2013, 9). Tüm bu sebeplerden dolayı İran Ortadoğu'da Esed rejimine açık destek veren ve iç savaşın en aktif tarafı olduğu artık açıkça belli olan ülkelere biridir. İran yine yukarıda sayılan sebeplerden Suriye İç Savaşı'nı kendi iç meselesi olarak görmektedir.

Suriye'deki İran mevcudiyeti 2013 yılı Şubat ayında İranlı Tuğgeneral Hasan Şateri Beyrut'a giderken Şam kırsalında suikaste kurban gitmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Suikaste kurban giden Şateri, İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü'nün kıdemli komutanlarından biri idi ve 2006 yılından beri Lübnan'da bulunuyordu. Lübnan'dan önceise Afganistan ve Irak'ta görev yapmıştı (Fulton vd., 2013, 10). Suriye'de bulunması İran'ın ülkeye verdiği önemin göstergesi olarak yorumlanmıştı. Şateri suikastinin ortaya çıkardığı üzere Suriye, İran'ın bölgesel nüfuzunu artırmak amacıyla belli bir süredir yatırım yaptığı ve özel önem verdiği bir ülkeydi. Taraflar arasında zaman zaman bölgesel ve küresel siyasetle ilgili konularda fikir ayrılıkları ortaya çıksa da Tahran, Suriye ile ilişkilerini iyi tutmaya ve Beşşar Esed rejimini desteklemeye büyük önem veriyordu. Çünkü İran'a göre Suriye İç Savaşı, bölgede aslında kendisine karşı yapılmak istenen saldırının bir provas ve ön hazırlığı idi. İran ayrıca, oluşturmaya çalıştığı Şii Hilâli'ni (Bilgetürk, 2018, 402; Salihi, 2011, 183-202; Hazır, 2019, 359-365; Özbay, 2010) korumak adına Esed rejiminin gücünü muhafaza etmesini istiyordu. İran'a göre Esed'in iktidarda kalması, Irak, Lübnan hatta Mısır ile olan ilişkilerini geliştirecek, İsrail'e karşı güvenliğini de arttıracak faktörlerin başında gelmekte idi.

İran'ın Esed rejimine olan desteğinin tarihi, kültürel ve mezhepsel sebepleribulunmakta idi ancak İran'ı Suriye'ye çeken bu sayılanlara ek olarak realpolitik ve stratejik gerçeklerdi. Devrim Muhafızları komuta kademesi ve İran yönetimine göre Suriye ayrıca İran'ın terörizmle ve DAESH gibi gruplarla olan mücadelesindeki ilk savunma hattı idi (Ansari ve Tabrizi, 2016, 3). Keza İran'ın Şii Hilali olarak da adlandırılan Ortadoğu'ya yönelik yüksek stratejisinde Suriye'nin özel bir konumu vardı ve bu konum ülkede Sünni bir idarenin başa geçmesi halinde sekteye uğrayacaktı (Pierce, 2013, 2; Sadjadpour, 2013, 11-14). Suriye'de Sünni bir rejimin ortaya çıkması halinde İran'ın bölgeye yönelik güç projeksiyonu yapma imkanı da azalacaktı (Fulton vd., 2013, 9). Tüm bu sayılan olumsuzlukların önüne geçebilmek için İran Suriye İç Savaşı'na dahil olmak zorunda kalmıştı.

Bu noktada Suriye İç Savaşı neden ve nasıl başlamıştır kısaca hatırlamak yerinde olacaktır: Babası Hafız Esed'in ölümünü takiben iktidara gelen Beşşar Esed Soğuk Savaş sonrası dönemin değişen paradigmalara uyabilmek ve Batı Dünyası ile yakınlaşabilmek adına ülkede neo-liberal reformlar yapmaya çalışmıştı. Ancak bu reform girişimi Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyetler Birliği'nin

mali desteğini kaybeden ülkede fakirliğin, işsizliğin ve gelir dağılımı dengesizliğinin artmasına sebep oldu. Bu noktada ülkenin mali yapının bozulması sonucunda ortaya çıkan ekonomik krizin 2011 yılında Esed rejimine karşı başlayan ayaklanmaların en büyük sebeplerinden biri olduğu iddia edilmektedir. Ancak ekonomik faktörler isyanın tek sebebi değildi, siyasi sebepler de bu duruma katkıda bulunmuştur. Suriye'nin Lübnan'da 2005 yılında gerçekleşen Sedir Devrimi'nden sonra bu ülkede bulunan askeri gücünü geri çekmek zorundakalmış ve bu geri çekilme de Suriye halkı tarafından bir yenilgi olarak algılanmıştı. Bu da sonuç olarak Beşşar Esed'in politik gücünde gözle görülür bir azalmaya sebep olmuştu (Özdemir, 2016, 89). Kötüye giden durumu fark eden Beşşar Esed muhalefete bazı tavizler vererek mevcut statükoyu devam ettirmeye çalıştı. Ancak taviz verirken bir yandan da babası Hafız Esed'in yaptığı gibi, otoriter uygulamaları da sürdürme yoluna gitti. Bu durum sonucunda ortaya çıkan siyasal katılımın azlığı ve alınan çeşitli politik önlemler rejiminde otoriterleşmesini ve toplumdaki kopmasını beraberinde getirdi (Polk, 2013). Artan muhalefeti bastırmak için güvenlik güçlerinin insanları keyfi olarak tutuklamaya başlaması durumu daha kötüleştirdi. Ekonomik liberalleşme için atılan her adım ülkedeki mevcut elitin işine yaramış, halka yeni fırsatlar sunmamıştı ("Syrian President Bashar Al-Assad", 2015). Ayrıca, Deraa'da siyasi duvar yazıları yazan çocukların tutuklanması sonrasında siyasi suçluların serbest bırakılmasını talep eden gösteriler sırasında güvenlik güçlerinin halka karşı olan sert tutumu gösterilerin ülke geneline yayılmasına sebep olmuştur. Artan gerginliğin azaltılması için pek çok siyasi suçlu serbest bırakılmış, hükümet feshedilmiş ve ülkede 48 yıldır süren olağanüstü hale son verilmiştir (Özdemir, 2016, 90). Ancak muhalefetin talepleri devam etmiş, gösteriler ve onlara yapılan müdahaleler bir süre sonra taraflar arasında silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Bu açıdan 2011 yılında başlayan Suriye Devrimi ve sonrasındaki iç savaş özellikle mevcut rejim açısından tam bir sürpriz olmuştur.

Bilindiği gibi savaşın başlangıç döneminde Suriye rejimine muhalif gruplar karşısında Esed güçleri birçok bölgenin kontrolünü kaybetmişti. İç savaşın ilk günlerinde Suriye'deki varlığının dikkat çekmesini istemeyen İran bu dönemde Suriye rejimine olan desteğini sınırlı ve gizli tutmaya çalışmış, daha çok teknik ve finansal destek sağlamaya odaklanmıştı. Suriye rejime sağlanan sınırlı destek Devrim Muhafızlarına bağlı Kudüs Gücü vasıtasıyla ulaştırılıyordu (Fulton vd., 2013, 9). Ancak sınırlı desteğin Esed rejimini ayakta tutmaya yeterli olmayacağını fark eden İran, 2012 yılı sonlarında paramiliter bir güç olan Milli Savunma Güçleri'nin (*National Defense Forces/ Kuvvet ed-Difa el-Vatani*) kuruluşuna destek verdi (Ansari ve Tabrizi, 2016, 4). Ancak, ne NDF'nin ne de Suriye ordusunun muhaliflerle başa çıkamayacağını anlaşıldığı üzerine İran ülkeye yabancı ülkelere topladığı Şii milisleri getirmeye başladı. Bu kapsamda 2012 yılında ilk olarak Hizbullah milisleri Suriye'ye taşındı (Ansari ve Tabrizi, 2016, 5). Bunlara ek olarak Afgan ve Pakistanlı Şii gönüllülerden Fatimiyyun ve Zeynebiyyun isimli milis birlikleri oluşturuldu ve Suriye'de savaşa gönderildi (Moslih, 2016). Paramiliter güçler Suriye rejimi ve İran için daha önemli hale gelmeye başladı. Çünkü çatışmanın doğası gösteriler ve ayaklanmadan hızla iç savaşa doğru evrilmeye başlamıştı (Fulton vd., 2013, 9). İşte bu noktada İran tarafından koordine edilen Şii milislerin Suriye İç Savaşı'na katılmasıyla savaşın gidişatı da değişmeye başladı (Farzam ve Sarı, 2017, 277). Şii nüfusunun yoğun olduğu ülkelere gelen paralı ve gönüllü savaşçılardan oluşan bu milis güçleri İran Devrim Muhafızları'na bağlı Kudüs Gücü tarafından örgütlenmekte idi (Farzam ve Sarı, 2017, 273-274; Ünal, 2015, 2). Bilindiği gibi İran'ın, Devrim Muhafızları aracılığıyla kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak üzere yabancı savaşçıları örgütlemesi konusunda önemli bir bilgi birikimi vardır (Farzam ve Sarı, 2017, 270).

İran, Ortadoğu'da kendi çıkarları doğrultusunda hareket edecek milis gücü oluşturma konusunda oldukça tecrübe kazanmış durumdadır. Günümüzde Suriye'de yabancı Şii savaşçıların çoğunluğunu Irak ve Lübnanlılar oluşturmakla birlikte dünyanın birçok bölge ve ülkesinden Suriye'de rejim saflarında savaşmak üzere gelen gönüllü Şii milisler bulunmaktadır. Bu gruplar arasında Araplardan sonra Şii Afganlar Hazaralar en fazla katılım gösteren ikinci büyük gruptur ve Suriye'de Fatimiyyun Tugayı bünyesinde görev yapmaktadırlar (Farzam ve Sarı, 2017, 271 ve 278). 1980'li yılların başında Humeyni'nin söylemlerinden etkilenen Afganlar tarafından kurulan bu birlik İran-İrak Savaşı ve Afgan İç Savaşı'na katılmıştır. Suriye İç Savaşı'nda da İran Devrim Muhafızları'na bağlı bir grup olarak görev yapmaktadır. İddialara göre grubun zayıflığı oldukça yüksektir (Reuter, 2015; Esfandiari, 2015). Genellikle de en tehlikeli bölgelerde ön cepheye sürülmektedirler. Genel olarak İran'da

yaşayan Afgan Hazara topluluğu içinden seçilen veya gönüllülerden oluşan Fatımiyyun Tugayı'nın resmi kuruluş amacı Şam yakınlarında yer alan Seyyide Zeynep Türbesi'nin iç savaştan korunması olarak gösterilmektedir. İran'ın kendi askeri gücü ve İran destekli milislerin mevcudiyeti Suriye İç Savaşı süresince düzenli olarak artmıştır. İran'daki Şii Afgan mültecilere Suriye İç Savaşı'na gönderilen İran destekli milis gücüne katılırlarsa iyi bir ücret alacakları, bu sayede ailelerine para gönderebilecekleri, İran'da ikamet izni verileceği ve İran toplumu içinde saygın bir sosyal statüye sahip olacakları vaadiverilmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında Fatımiyyun Tugayı'nda savaştan ve Afganistan'ın hakkında pek fazla bilgi bulunmayan nüfus gruplarından birisi olan Hazaraların kim olduğu sorusu etkili olmuştur. Dış görünüş itibarıyla Kırgız-Kazak veya kısmen Moğol streotipini andıran ve Anadolu Aleviliğine benzer inançları olan bu insanların kim olduğu, neden ve hangi sebepler yüzünden İran'ın emri altına girip Suriye İç Savaşı'nda savaştan gittikleri çalışmanın hareket noktası olmuştur. Suriye'de Fatımiyyun Tugayı bünyesinde savaştan Hazaraların orijini neresidir, Afganistan mı, yoksa kaçak olarak yaşayıp, sürekli sınırdışı edilme korkusu ile terbiye edilmeye çalışıldıkları İran mı? Tugayda iddia edildiği gibi gönüllü olarak mı savaştan yoksa paralı olarak mı? İran iddia ettiği gibi tüm Şiiilerin hamisi midir gerçekten, yoksa kendi askerini zayıfatını bu lejyonerleri kullanarak azaltmak ve kamuoyu baskısından kurtulmak mı istemektedir? Çünkü özellikle İran-İrak Savaşı sırasında devrimi korumak için Besiç ve Devrim Muhafızlarının cephede kullanımı ve verdikleri ağır kayıpların İran'da devrimin destekçileri arasında kırgınlıklara ve huzursuzluklara neden olduğu iddia edilmektedir. İran yönetiminin aynı durumuna tekrar düşmemek için Hazaraları ve benzeri grupları kullandığını düşüncesi bu noktada akla gelen ihtimaller arasındadır. İran, keza kendi ülkeleri olan Afganistan'da Taliban'ın mezhep farklılığı sebebiyle takındığı dışlayıcı tutum sonucunda kendilerini tehdit altında hisseden bu grubun içinde bulunduğu çaresizliği suiistimal etmekte midir? Bu sorular çalışmayı ortaya çıkaran ve cevaplanmaya çalışılan sorulardır. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla kaleme alınan makalenin yazımı aşamasında birincil ve ikincil kaynaklara, tugayda savaştan milislerle yapılan mülakatlara başvurulmuş ve bu kaynaklar bir arada kullanılmıştır. İran'ın Afganistan'ın dışlanmış gruplarından birisi olan Hazaralardan faydalanmak için geliştirdiği yöntemlerin incelendiği bu çalışmada, Fatımiyyun Tugayı ve Hazaraların Suriye İç Savaşı'na nasıl müdahil oldukları, onları bu çatışmaya katılmaya iten motivasyon ve sebeplere değinilmiştir.

Fatimiler (Fatımiyyun) Tugayı'nın Kuruluşu

Suriye İç Savaşının 2011 yılında patlak vermesinden bir yıl sonra Beşşar Esed yönetimine karşı ayaklanan Suriye muhalefeti karşılarında kendileri ile savaştan Mısır, Yemen ve özellikle de Afganistan'dan gelenler başta olmak üzere, farklı etnik gruplardan toplanan paralı askerlerden oluşturulan bir güç olduğunu iddia ediyordu. Bu iddianın bir kısmı muhalif gruplardan birinin kendisinin Afgan olduğunu kabul eden bir milisi esir alması ile doğrulanmış oldu (Adeel, 2015; Kenner, 2013; Fassih, 2014; Williams, 2015; Smyth, 2014).

Bir Hazara milisin Suriyeli muhaliflere esir düşmesinden sonra Suriye'deki Şii Afgan savaşçıların varlığı daha çok dile getirilir olmuştur. Tamamı Şii Hazaralardan oluşan Afgan milisler İran Devrim Muhafızları'nın bünyesinde ve komutası altında görev yapmakta ve en tehlikeli cephe hatlarına gönderilmekteydi. İran'da yayın yapan Kayhan Gazetesi'nin bu Tugay'da görev yapmış eski milislerle yapmış olduğu bir mülakatlarda da ifade edildiği üzere ilk başta küçük bir grup olarak kurulan Fatımiyyun Tugayı'nın ilk ismi "*Muhammed Müfrezesi*" idi (Schneider, 2018, 1). Birlik ilk kuruluşunu takiben Afgan Savaşı'nda Sovyetlere karşı savaştan. İran-İrak Savaşı sırasında Humeyni'nin çağrısına uyarak İran safında Irak'a karşı savaştan birlik bu savaşın sona ermesi üzerine bu sefer de 1990'lı yıllarda Taliban'a karşı savaştan için Afganistan'a geri dönmüş ancak bir süre sonra dağıtılmıştı. 2001 yılında ise yeni Afgan Hükümeti ve ABD destekli koalisyon güçlerinin tepkisinden çekindikleri için Afganistan'ı tekrar terk etmek zorunda kaldılar.

Fatımiyyun Tugayı Suriye İç Savaşı'nda görev almak üzere Şam'a gönderildiği zaman başlarında Ali Rıza Tavassuli vardı. "*Ebu Hamid*" lakaplı Tavassuli İran'ın Meşhet şehrinde yaşıyordu ve Kum Üniversitesi'nden mezun olmuştu. Tavassuli'nin 22-25 kadar milisle Meşhet'ten Şam'a Seyyide

Zeynep Türbesi'ni korumaları için gönderilmesini Molla Muhammed Bakır Alayi önermişti.(Neriah, 2015) Bu önerisi İran Yönetimi tarafından kabul gördü ve böylece Fatımiyyun Tugayı'nın temelleri atılmış oldu. İran'ın dini lideri Ali Hamaney'in sözcüsü olarak da bilinen Kayhan Gazetesi ise başlarda tabur büyüklüğünde olan bu birliğin kuruluşunda İran'ın dahlinin bulunmadığını, Tavassuli ve 25 kadar milis ile Suriye'ye gitmeye ve Şam'daki Seyyide Zeynep Türbesi'ni korumaya kendi rızaları ile gönüllü olduklarını iddia etti (Alfoneh, 2017). Ancak Seyyide Zeynep Türbesi'nin bulunduğu bölge sadece manevi değeri olduğu için önemli olan bir bölge değildi. İran ve Esed Rejimi açısından stratejik önemi olan bir bölge idi. Mahalle, Şam'ın savunulması için olmazsa olmazdı. İran'ın Şam havalisinde uzun vadede düzenlemeyi planladığı operasyonlar açısından da hayati önemde idi. Seyyide Zeynep semti kaybedilirse muhalifler Batı Şam bölgesindeki rejim mevzilerini kuşatabilecek ve Suriye Rejimi'nin Şam Uluslararası Havaalanı'na olan erişimini kesecekti (Fulton vd., 2013, 25; Holliday ve Lynch, 2012).

Tavassuli İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin kendi adıyla anılan planı kapsamında Fatımiyyun Tugayı'nın başına getirilmişti. Süleymani kendi adını verdiği planında dünyanın her tarafından, ama özellikle de Afganistan, Pakistan, Irak, Suriye, Yemen ve Lübnan'dan toplanacak 150.000 Şii gönüllüyü İran'ın yanında savaşmaları için seferber etmeyi planlıyordu (Neriah, 2015).

Tavassuli'nin grubu Suriye'deki ilk günlerinde Iraklı Keta'ib Seyyid el-Şüheda isimli milis grubu ile yakın işbirliğine girmişti (Schneider, 2018: 2). Tavassuli'nin Suriye'deki faaliyetlerini duyuran İran bu sayede sayısı yüzlerle ifade edilen Hazara'yı da gruba katılmaya ikna etti (Alfoneh, 2017). Bunlardan bazıları Şam'da yaşıyordu. İlk başlarda 15 ve 22 kişiden oluşan iki birliği olan Fatımiyyun Tugayı bu sayede Suriye İç Savaşı'ndaki görevine de başlamış oldu. Ancak adı tugay olsa da yeni gelen gönüllülerle önce tabur seviyesine çıkan grup çok daha sonra tugay mevcuduna ulaşabildi.

Grubun kurucusu olarak ismi geçen Ali Rıza Tavassuli 80'li yıllarda Afganistan'dan İran'a göç etmiştir. İran'da Devrim Muhafızları'na bağlı çoğu Afganistan'lı Şiilerden oluşan A(E)büzer Tugayı'na katıldı (Alfoneh, 2017). Tugay, İran-İrak Savaşı sırasında İran'ın kuzey bölgesindeki Ramazan Garnizonu'na gönderildi. Tugay burada hem Irak birlikleri hem de İran'daki ayrılıkçı Kürt gruplarla çıkan çatışmalarda görev aldı. Dönemin resmi rakamlarına göre Tugay'daki Afganların 2.000 kadarı İran-İrak Savaşı sırasında öldürüldü. İran-İrak Savaşı'nın sona ermesini takiben Tavassuli 1990'lı yıllarda ise Taliban'a karşı savaşmak için ülkesi Afganistan'a geri döndü.2006 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgalinde ise Lübnan'da idi (Schneider, 2018, 3). Tavassuli, 2015 yılında Güney Suriye'de, Deraa Vilayeti'nde bir çatışmada öldürüldü. Cenazesi İran'a gönderildi ve Meşhet'te törenle gömüldü (Neriah, 2015). Tavassuli döneminin diğer Fatımiyyun komutanları; Seyyid Hâkim, Hüseyin Fedai Abderçaya, Rıza Havari ve Seyyid İbrahim idi. (Bu kuşaktan en son sağ kalan kişi olan Seyyid Hâkim de 2016 yılında Suriye'de öldürüldü.) Tavassulinin yardımcısı olan Rıza Bahşi de (İran'da doğup, büyümüşü.) kendisinden 10 gün önce öldürülmüştü. Her ikisinin de ölümünden sonra tugay doğrudan Devrim Muhafızları'nın idaresine verildi (Schneider, 2018, 3).

İran, dikkatleri Suriye'deki artan askeri mevcudiyeti ve yapılanmasından başka tarafa çekebilmek için Suriye rejimi safında gönüllü savaşan Şii Hazaralar konusunu bilinçli olarak gündeme taşıdı. İran'ın resmi söylemine göre Hazaralar'ın kendisi ile organik bir bağı yoktu; Afganlar hem Şam'daki Şiiler için kutsal olan yerleri hem de 1990'lı yıllardan beri Şam'da Seyyide Zeynep Camii etrafındaki bölgede toplanmış olan Hazara topluluğunu Sünnilerden korumak için gönüllü oluyorlardı (Constable, 2018). İran ise iyi niyetli bir çaba ile sadece Afganların Şam'a ulaşmasına aracılık ediyordu (Esfandiari, 2015; Smyth, 2014). Oysaki savaştan önce sayıları ancak 2.000'i ancak bulan Şam'daki Hazara topluluğu, başta İran olmak üzere, hiç kimsenin dikkatini çekmemişti. Zaten 2013 yılı itibarıyla da büyük bir kısmı ya Suriye'den ayrılmıştı ya da çatışmaların daha az olduğu, nispeten sakin yerlere göç etmişlerdi (Shuja, 2013). Bu topluluğun Fatımiyyun Tugayı'na iç savaş sırasında kayda değer bir katkısı ya da desteği de olmadı. İran ve Devrim Muhafızları da tugay mensuplarının Şam'daki Hazaralarla irtibat kurmasına müsaade etmediler. Bu yüzden tugay mensuplarının Camii'yi ziyaretleri Devrim Muhafızları'nın yönetim kadrosu tarafından çok önceden planlandı ve sıkı bir şekilde takip edildi (Jamal, 2018).

Tugay'a Milis Temini

Her ne kadar İran kendi aracılığı ile Suriye'ye giden Hazaraların Şiiler için kutsal sayılan yerleri korumak için gönüllü olduklarını iddia etse de, Amerikalı Pamela Constable'ın iddiasına göre genç Hazaraların bu maceraya atılmalarının esas sebebini dini motivasyonlar oluşturmamaktadır. İran tarafından sınır dışı edilmekle tehdit edilen, Fatımiyyun Tugayı'na katılmayı kabul etmeleri halinde ise maddi destek ve oturma izni gibi kolaylıklar vaadiverilen bu gençlerin hayatlarını tehlikeye atmalarının sebebi daha çok maddi imkanlarını arttırmak olduğu iddialar arasında yer almaktadır. Suriye'deki iç savaşta hangi uluslararası aktörün hangi rolü oynadığı ve kimin kimi desteklediği konusunda fazla fikir sahibi olmayan Hazaraların önceliğinin Tugay'da görev almanın karşılığında sağlanacak maddi imkanlar ile kendilerinin ve ailelerinin geleceğini kısmen de olsa garanti altına almak olduğu yapılan mülakatlar esnasında görülmektedir (Constable, 2018).

Daha önce de ifade edildiği üzere, Tugayın ilk kuruluşunda personel sayısı 22 kişi idi. Buna bir süre sonra 15 kişiden oluşan ikinci bir grup ve tekrar 22 kişiden oluşan üçüncü bir grup eklenmişti. Ancak ilk başlarda onlarla ifade edilen milis sayısı bir süre sonra kurulan Beşinci grup da sayı 100'ün üzerine çıktı. Kuruluşundan itibaren geçen 3 yıllık sürede Tugay'ın toplam mevcudu 1.000'i geçmişti (Schneider, 2018, 5). Milislerin çoğu İran'da göçmen veya sığınmacı statüsünde bulunan Hazaralardı ve çoğunlukla da Isfahan, Meşhed, Tahran ve Kum şehrinden geliyorlardı (Smyth, 2014; Esfandiari, 2015). Geldikleri yerleri tespit etmek nisbeten kolay olsa da Suriye'deki Afgan Hazaraların tam sayısını tespit etmek oldukça zordur. Ancak bunlardan 700'den fazlasının sadece Şam ve Deraa'daki çatışmalarda öldüğü tahmin edilmektedir (Constable, 2018). Zayıf bir kısmı çatışma hattından alınıp geri getirilmektedir. Geri getirilenlerin cenaze törenleri de yeni milis toplamak için propaganda malzemesi haline getirilmektedir. Ancak bu cenaze törenleri çoğunlukla komutanlara ve önemli kişilere yapılmaktadır. Pek çoğu da iddialara göre öldüğü yerde çürümeye bırakılmaktadır (Reuter, 2015).

Grup hakkında fazla bilgi olmadığı için Tugay'ın mevcudu hakkında birbiri ile çelişen görüşler ortaya çıkmaktadır. Bu konuda en çok kabul gören görüş ise Devrim Muhafızları ile iltisaklı Mashreg News'un verdiği 20.000 rakamıdır. Ancak bu rakamın da kaynağının Devrim Muhafızları olması sebebiyle mübalağaya açık olduğu görülmektedir. Ancak bu rakamı makul bulanlar da vardır. (Moslih, 2016) Eski bir Devrim Muhafızları subayı ve İran Parlamentosu üyesi olan Hüseyin Kenani Moghadem bu sayının 10.000'ler seviyesinde olduğunu iddia etmiştir. Öldürülen Fatımiyyun komutanlarından birisi olan Muhammed Hasan Hüseyini ise 12.000-14.000 rakamını telaffuz etmiştir (Schneider, 2018, 5).

Birlik mevcudu arttığı için 2015 yılında taburdan tugay seviyesine çıkarılmıştı. Bu dönemde İran merkezli Elif Haber Ajansı birlik mevcudunun en az 10.000 olduğunu iddia eden bir haber geçmişti (Schneider, 2018, 6). Ancak bu verilen rakama daha önce birlikte görev yapanlarla, kültürel ve lojistik görevleri üstlenenler de dâhil edildiğinde ulaşılabilir. Muhafızlar ise bu sayının bir seferde en fazla 4.000-8.000 arasında olduğunu savunmaktadır. Bu iddialarını da birlikten firar edenlerle çatışmalarda esir alınanlardan alınan bilgilere dayandırmaktadırlar (Schneider, 2018, 6; Rasmussen ve Nader, 2016).

Devrim Muhafızları'nın destek unsuru olarak görev yapan bu birliklere milis temini ise başlı başına bir dramdır. Birlikten firar edenler, esir alınanlar, gazeteciler ve diğer görgü tanıklarının ifadelerine göre Afganların askere alınması, eğitimleri ve yaşam şartları ile görev yerleri oldukça zorludur. En zor görevlere gönderilen birlik milisleri çok az bir eğitimle neredeyse hiç ateş desteği verilmeden savaş alanına sürülmektedir (Farzam ve Sarı, 2017, 273; Sahrei, 2016). Bunun sonucunda da kayıpları ağır olmaktadır.

İran'da tahminen 3 milyon kadar Afgan göçmen ve sığınmacı olarak bulunmaktadır (Oğuz, 2017). Tugay'ın ana insan kaynağını da bu grup oluşturmaktadır. Tugay'a katılmaya razı olacak olanlara Suriye'de 6 aydan daha fazla kalmaları halinde ailelerine İran'da kalıcı oturma izni verileceği vaat

edilmekte idi (Neriah, 2015). İktisadi durumu yıllardır süren ekonomik yaptırımlar ve uluslararası ambargo nedeniyle hayli sıkıntılı olan İran'da geçim sıkıntısı çeken, göçmen olmaları sebebiyle bürokratik ayrımcılığa ve yabancı düşmanlığına maruz kalan Afgan mültecilerin hemen hepsi Afganistan'a geri gönderilmekten korkmaktadırlar (Strickland, 2016). Görünen o ki, İran'da bu korkuyu gayet iyi kullanmaktadır. İran'daki Hazaralar sürekli bir sınırdışı edilme korkusuyla yaşamakta (Jedinia ve Zahid, 2017) ve geçimlerini sağlamak için de inşaat işçiliği, hizmetçilik, seyyar satıcılık gibi işlerde çalışmaktadırlar.(Schneider, 2018, 7) Bu yüzden de son yıllarda Avrupa'ya olan göçmen akınında Afgan Hazaralar, Suriyeli'lerden sonra hatırı sayılır bir oranı oluşturmaktadır (Bouckaert, 2015). Bu konularda uluslararası basın kuruluşlarına konuşan bazı eski milisler İran güvenlik güçleri tarafından kaçak yollardan ülkeye girmekle veya uyuşturucu kaçakçılığı suçlaması ile tutuklandıklarını sonrasında ise kendilerinden hapse girme, Afganistan'a sınırdışı edilme veya Suriye'de İran için savaşma seçeneklerinden birini tercih etmelerinin istediğini aktarmışlardır (Latifi, 2017; Farzam ve Sarı, 2017, 273).

Tugay'da görev yapan eski milislerin aktardıklarına göre Tugay üyelerine aylık 450-800 Dolar arasında değişen bir ödeme yapılmaktadır (Smyth, 2014). Bu rakam pek çok Afganlı için küçük bir servet değerindedir. Ancak vaat edilenin aksine gerek maaş ödemeleri gerekse de İran'da oturma izni konularında sıkıntıların yaşandığı ifade edilmektedir. Türkiye üzerinden Midilli'ye kaçan ve orada yakalanan bir göçmen sorgusunda Suriye'de 12 ay savaştığını ancak İran'a geri döndüğü zaman kendisine 30 günlük bir oturma izninin verildiğini ifade etmiştir. Bu durumdan hayal kırıklığına uğradığı için Avrupa'ya gitmeye karar verdiğini söylemiştir (Schneider, 2018, 7).

Suriye İç Savaşı'nı konu alan bir Human Rights Watch (HRW) Raporunda ise yaşları 14-17 arasında değişen ve Suriye'deki çatışmalarda ölen 14 Afganlı çocuğunun bilgilerine ulaşıldığını açıklanmıştır (Seligman, 2019; Homsı, 2017; Conrad, 2018). İran Yönetimi de Batı Dünyası'nın kendisini bu konu üzerinden sıkıştırmasının önünü almak için kaçak göçmenlerin sığınma hakkı alabilmek için yalan beyanlarda bulunup, hikâyeler uydurduklarını iddia etmektedir. Ancak bu çocuk askerlerin mezarları Tahran'daki Beheşt-i Zehra Mezarlığı'nda bulunmaktadır ve Uluslararası Hukuk kapsamında 15 yaşındaki çocukların askere alınması ve savaştırılması savaş suçu sayılmaktadır (Oğuz, 2017).

Milislerin Askeri Eğitimi

Afganistan'ın Kabil ve Herat gibi büyük şehirlerinde açılan isimsiz bürolar vasıtası ile Afganlar para karşılığında Suriye'de savaşmak üzere istihdam edilmektedir (Farzam ve Sarı, 2017, 273). Tugay'a yeni katılan milisler 2-4 hafta arasında değişen bir temel eğitime tabi tutulmakta, (Peterson, 2016) bu esnada temel piyade eğitimi almaktadırlar. Bu eğitim İran'daki 9 farklı kampta Devrim Muhafızları tarafından verilmektedir. Bu kamplardan bilinenlerden biri Tahran dışındaki Karçak'taki Padegan-ı Şehid Pazuki, diğer ikisi Şiraz ve Yezd yakınlarındadır. Batı İstihbarat örgütleri tarafından sağlanan belgelerde kamplarda Afganlar'ın yanında Pakistanlılar ve Araplar'ın da olduğu görülmektedir, ancak sayıları birkaç yüzü geçmemektedir. Ayrıca bu birliklerin Suriye'deki kamplarda da eğitim aldığı ifade edilmektedir.

Tugay çok çeşitli türde ve çapta topçu silahı ve tank kullanmaktadır. İran Devrim Muhafızları ile Suriye Ordusu arasında yapılan anlaşma gereği, İran'ın ve ona tabi güçlerin Suriye Ordusu'nun ikmal ve levazım depolarına sınırsız ve sorunsuz bir erişimi vardır. Suriye Ordusu firarlar nedeniyle oldukça güçten düşmüştür, bu yüzden de eldeki teçhizatı kullanacak asker bulmada sıkıntı yaşamaktadır. Rusya Federasyonu Ordusu ve İran Devrim Muhafızları ve Fatımiyyun Tugayı gibi onun bağlılarından bu yüzden medet ummaktadır. Bunun sonucunda atıl halde duran ve geniş bir yelpazesi olan eski Sovyet dönemi silahları Tugay tarafından kullanılmaktadır (Schneider, 2018, 9-10). Bu silahlara T-90 tankları da dâhildir. Afgan asıllı araştırmacı Ahmet Şuca'ya göre Ruslar tarafından BMP zırhlı piyade savaş aracı kullanımı konusunda da Afganlara eğitim verilmektedir.

Ancak silah ve teçhizata rahat erişim imkânlarına rağmen, Tugay'da savaşmış olan eski milislerin ifadelerine göre İranlılar tarafından silahaltına alınan Afganlar harcanabilir olarak görüldükleri için çatışmaya psikolojik ve fiziki olarak çok az hazırlanmaktadır (Constable, 2018). Bu yüzden Afgan

Hazaralar Suriye İç Savaşı'nda çatışan gruplar arasında zayıf oranları sürekli olarak artan tek gruptur. Devrim Muhafızları'nın idaresinde savaşan Iraklı ve Lübnanlı Şii milis grupları da bulunmaktadır ancak onların sevk ve idaresinde böyle bir olumsuzluk bildirilmemektedir. Yapılan cenaze törenlerinden derlenen data, kayıpların sürekli olarak arttığını teyit etmektedir. Öyle ki, bu zayıf rakamları Halep Muharebesi (Loveluck, 2016; Wright, 2016) ve DAES'e karşı girişilen çarpışmalarda ayda 45'in üzerine çıkmıştır (Schneider, 2018: 11). Sonuç olarak; Afgan Hazaraları Suriye'de Devrim Muhafızları ve ona bağlı diğer grupların kayıplarını telafi etmek ve onların yerine zayıf vermeleri için toplanmışlardır (Smyth, 2014). Suriye'ye intikalinden itibaren grup İranlılar tarafından hemen her cephede (*Lazkiye, Şam, İdlip, Hama, Humus, Deraa, Deyrizor*), en ön safta savaştırılmıştır. Gerek kültür gerekse de dil açısından izole edilmiş bir halde bulunan Afgan Hazaralar, girdikleri muharebelerde kendilerine yeterli bilgi verilmeden çatışmaya sokulmuş, Suriye Ordusu'nun yolsuzluk veya firarlar sebebiyle tutamadığı bölgelerde savaşmaya gönderilmiştir. Yabancı olmaları ve harcanabilir olarak görülmeleri her yere gönderilmelerini kolaylaştırmaktadır.

Afganistan'a Dönüş

Suriye'de çarpışan bu milislerin bir kısmı kendilerine vaat edilenlerin verilmemesi sebebiyle geri dönmek zorunda kalmaktadır. Ancak bu eski milislerle Hazara toplumunun ilişkisi oldukça tartışmalı bir konudur. Afgan Hükümeti bu grubu yasadışı ilan etmiştir. Gruba asker temin ettiği düşünülen kişiler ki aralarında İran'ın dini liderinin Kabil temsilcisi Kurban Galambor da vardır, Afgan yetkilileri tarafından tutuklanmıştır (Majidyar, 2017). Bunun üzerine Devrim Muhafızları tarafından yürütülen bu personel tedarikleri yeraltına inmiştir (Coglan vd., 2015). Hem Kabil hem de Herat'ta Fatimiyyun askere alma büroları bulunduğu ifade edilmektedir (Peterson, 2016). Aynı faaliyetin Pakistan'ın batı sınırı boyunca yapıldığı da iddialar arasındadır. Burada da Fatimiyyun Tugayı'nın kardeş birliği Zeynebiyyun Tugayı'na eleman temini yapılmaktadır.

Afganistan'da süren faaliyeti ile ilgili korkulan şey İran'ın Rusya'nın da desteği ile Afganistan'daki Batı destekli Uzlaşma Hükümeti'ni yıkmak için Suriye'de savaşmış olan bu milisleri yeniden organize ederek Afganistan'a taşıma ihtimalidir (Hüseyni, 2019). Tanınmış Afganistan uzmanlarından birisi olan Antonio Guistozzi'ye göre ülkede 4.000'den fazla üyesi olan ve başlarında Suriye'den dönen deneyimli milislerin olduğu bir Şii Hazara grubu yapılanması vardır. İran Devrim Muhafızları'nın mali açıdan destek olduğu bu grup Hazaracat, Kabil ve Mezar-ı Şerif'te bir hayli faaldir. Guistozzi, grubun hâlihazırda Vardak Vilayeti'nde Hazara ve İran karşıtı gruplara karşı sınırlı da olsa silahlı çatışmaya girdiklerini ifade etmektedir (Schneider, 2018, 12). Ancak Afganistan'a dönenlerin bir kısmı yine ekonomik ve diğer sebepler nedeniyle Suriye'ye gönderilmek için tekrar Birlik'e katılmak zorunda kalmaktadır.

Suriye İç Savaşına Hazaraların İran safında katıldığının Afganistan'da duyulması ülkedeki istikrarsızlığı daha da arttırmaktadır. Afganistan sınırının her iki tarafında yer alan radikal gruplar Suriye ve Irak'ta İran'ın faaliyetlerine destek oldukları için intikam alma amacıyla Hazaralar'a saldırmaktadır. Bu saldırılardan birisi 2016 yılında Kabil'de 80 Hazara'nın ölümü ile sonuçlanan saldırıdır. Bir diğer saldırı ise yine Kabil'de 2017 yılında Şii Tabayan Kültür Merkezi'ne yapılan intihar saldırısıdır. Bu saldırıda da en az 40 kişi ölmüştür (Joscelyn, 2017).

Sonuç

Suriye İç Savaşı'nda en zorlu cephe hatlarında en ön saflara harcanmaya gönderilen Fatimiyyun Tugayı, Suriye'de İran Devrim Muhafızları'nın komutasındaki Iraklı, Suriyeli, Lübnanlı, Pakistanlı Şii milislerden oluşan çok uluslu gücün bir parçası olarak Şam'dan Irak Sınırı'na kadar olan bölgede hemen her yerde savaştırıldı ve İran'ın Irak üzerinden Suriye ve Lübnan ile kurmaya çalıştığı kara bağlantısının tesisine yardımcı oldu. Söz konusu milis güçler üzerinden Suriye İç Savaşı'na daha fazla müdahil olan İran, doğrudan kayıpları en aza indirmeye çalıştı ve bunda da başarılı oldu. Çünkü Suriye'de ayaklanmaların ilk çıktığı Mart 2011'den beri Esed rejimine aktif olarak askeri destek veren İran bu desteği sırasında önemli askeri kayıplar vermişti (Ünal, 2015, 4). Bunun üzerine strateji değişikliğine giden Tahran yönetimi, İran'daki Afgan sığınmacıları çeşitli vaatlerle Suriye'de rejim

yanında savaşmaları için örgütlemeye başlamıştır. Bu sayede doğrudan askeri kayıplarını en aza indirmiştir. Ek olarak savaşın kendisine olan maliyetini de düşürerek İran ekonomisi üzerindeki yıkıcı etkisinden korunmaya çalışılmış, Suriye İç Savaşı'na doğrudan müdahil olmadığını iddia ederek uluslararası kamuoyu ve uluslararası hukukun baskı ve yaptırımlarından kurtulmuştur. Kendini dünya Şiiilerinin tek hamisi olarak gören İran, Afganistan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Lübnan, Irak ve Suriye Şiiilerini kapsayan paramiliter bir koalisyona liderlik etmektedir. İran bu paramiliter aktörler aracılığıyla kendi ideolojik ve kültürel nüfuz alanını genişleterek bölgede etkinliğini artırmaya çalışmaktadır (Farzam ve Sarı, 2017, 285-286). İran ayrıca yıllardır çok sayıda Afgan sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Gerek bu zorunlu evsahipliği gerekse de uluslararası ambargo nedeniyle ülke ekonomisi zorlanmakta, sığınmacılar da zorlanan ekonomiye ek bir yük bindirmektedir. Afgan Hazaraların zorla Suriye'de savaşa gönderilmesi ile hem ekonomiyetirdikleri yük ve oluşturdukları güvenlik riski en aza indirilmekte ve hem de dünya kamuoyuna onların hamisinin İran olduğu mesajı verilmektedir. Bu noktada Türkiye'nin Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında olduğu gibi yeniden Afganistan'da ve hatta Farisi kökenli oldukları iddiası bir kenara bırakılarak Tacikistan'da insiyatif alması gerekmektedir. Bu girişimlerin ülkenin yumuşak gücü ve kültürel diplomasideki etkinliğini arttıracığı açıktır. Yoksa yukarıda anlatılan sürecin de gösterdiği gibi tamamen sahipsiz ve desteksiz olarak görülen bu topluluklar suistimal edilmekte, hatta Türkiye'ye karşı da kullanılabilir.

Afganistan ve İran'da baskı altındaki yaşamlarının kendilerini zorlamasının İran tarafından bir fırsat olarak kullanılması sebebiyle Suriye'ye İran adına savaşa gönderilip orada ölmeye devam etseler de, İran'ın Irak-Suriye-Lübnan koridorunu gerçekleştirdiği için Fatımiyyun Tugayı'nın devam etmesi için gereken en önemli sebep kısa vadede ortadan kalkmaktadır. Ancak bu durumun sürekli olup olmayacağı konusu henüz kesinleşmemiştir. İran ve Rusya Federasyonu'nun desteği sayesinde Esed Rejimi iktidarını korumayı başarmış ve ülke genelinde hâkimiyetini yeniden kurmaya başlamıştır. İran, Suriye'deki askeri-ideolojik kazançlarını kendince garantilediğini düşünmektedir. Bu sebeple de ülkedeki kazanımlarını ideolojik ve siyasi sermayeye çevirmeye ve Rusya Federasyonu ile savaş sonrasında kurulacak paylaşım masası için elini kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. Kendilerine duyulan ihtiyaç azaldığı için eleman alımı bir süre için durdurulmuş olan Tugay'a Suriye'de 2020 yılı itibarıyla ortaya çıkan yeni durum sebebiyle yeniden ihtiyaç duyulabilir. Bu da Hazaralar'ın İran tarafından suistimal edilmesinin bir süre daha sürebileceği anlamına gelmektedir. Hazara Fatımiyyun Tugayı'nın kuruluş süreci ile Devrim Muhafızları organizasyon kabiliyetini arttırmıştır. 3 yıl içinde neredeyse sıfırdan oluşturulan bu milis gücü ile elde edilen tecrübenin İran tarafından gerekli görülen yerlerde kullanılacağı açıktır (Farzam ve Sarı, 2017, 286). Bu da Afganistan'ın ve Orta Asya'yı içine alan tarihi bölgenin daha iyi takip edilmesi ve boş bırakılmaması gerektiğini göstermektedir. Bu kapsamda Hazaralarla da irtibat kurulmalıdır. Şii diyerek kolaycılığa kaçmaktan sakınmak gerekmektedir çünkü inanç esasları incelendiğinde klasik bir Şiilikten ziyade kendine özgü yorumları da olan Afganistan'ın bu topluluğundan elde edilecek bilgilerin Türkiye'nin siyasi, kültürel ve dini tarihindeki çoğu noktaya ışık tutacağı aşikârdır. Bu açıdan Cumhuriyetin ilk yıllarında izlenen Afganistan'a yönelik politika incelenmeli ve çağın şartlarına göre yeniden yorumlanarak canlandırılmalıdır.

Kaynakça

- Adeel, M. (2019, 23 04). *Syrian Rebels Capture 4 Afghans Including Teenager Boys*, The Khaama Press News Agency web sitesi: <https://www.khaama.com/syrian-rebels-capture-4-afghans-including-teenager-boys-1022/> adresinden alındı.
- Alfoneh, A. (2017, 19 04). *Shia Afghan Fighters in Syria*, Atlantic Council web sitesi: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/syriasource/shia-afghan-fighters-in-syria/> adresinden alındı.
- Ansari, A. ve Tabrizi, A. B. (2016). *The View from Tehran*, Tabrizi, Aniseh Bassiri ve Pantucci, Raffaello (Ed.), *Understanding Iran's Role in the Syrian Conflict*, Londra: Royal United Services Institute for Defense and Security Studies, Occasional Paper, s. 3-9.

- Bilgetürk, İ. (2018). *İran'ın Suriye Politikası Bağlamında Şiilik ve Şii Milisler*, Ankasam Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 398-438.
- Bouckaert, P. (2015, 18 10). *Europe's Refugee Crisis Isn't Only About Syria*, Foreign Policy web sitesi: <https://foreignpolicy.com/2015/09/18/europes-refugee-crisis-isnt-only-about-syria-iraq-afghans/> adresinden alındı.
- Coghlan, T., Yaqubi, A. ve Williams, S. E. (2015, 02 06). *Assad Recruits Afghan Mercenaries to Fight Isis*, The Times web sitesi: <https://www.thetimes.co.uk/article/assad-recruits-afghan-mercenaries-to-fight-isis-rzvp3bh2fhh> adresinden alındı.
- Conrad, N. (2018, 05 05). *Iran Recruits Afghan Teenagers to Fight War in Syria*, Deutsche Welle web sitesi: <https://www.dw.com/en/iran-recruits-afghan-teenagers-to-fight-war-in-syria/a-43634279> adresinden alındı.
- Constable, P. (2018, 29 07). *Recruited by Iran to Fight for Syrian Regime, Young Afghans Bring Home Cash and Scars*, The Washington Post web sitesi: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/recruited-by-iran-to-fight-for-syrian-regime-young-afghans-bring-home-cash-and-scars/2018/07/29/ecf9e34c-64e0-11e8-81ca-bb14593acaa6_story.html adresinden alındı.
- Esfandiari, G. (2015, 25 04). *Increasing Number of Afghans, Pakistanis Killed in Syria Buried in Iran*, Radio Free Europe, Radio Liberty web sitesi: <https://www.rferl.org/a/persian-letters-afghans-pakistanis-killed-fighting-in-syria-for-iran/26977907.html> adresinden alındı.
- Farzam, R. ve Sarı, İ. (2017). *Fatimiyyun: İran'ın Afgan Milisleri*, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Sayı: 6, s. 267-290.
- Fassihi, F. (2014, 22 05). *Iran Pays Afghans to Fight for Assad, Offers Them \$500 Stipend, Residency Benefits*, The Wall Street Journal web sitesi: <https://www.wsj.com/articles/iran-recruiting-afghan-refugees-to-fight-for-regime-in-syria-1400197482> adresinden alındı.
- Fulton, W., Holliday, J. ve Wyer, S. (2013). *Iranian Strategy in Syria*, A Joint Report by AEI's Critical Threats Project & Institute for the Study of War, Institute for the Study of War.
- Hazır, T. (2019). *Şii Hilali Bağlamında Suriye İç Savaşı ve İran*, TURAN-SAM, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi, Cilt: 11, Sayı: 43, s. 359-365.
- Homsi, N. (2017, 01 10). *Afghan Teenagers Recruited in Iran to Fight in Syria, Group Says*, The New York Times web sitesi: <https://www.nytimes.com/2017/10/01/world/middleeast/iran-afghan-child-soldiers-syria-war.html> adresinden alındı.
- Hüseyini, H. (2019, 06 06). *'Fatimiyyun' Tugayı ABD ile Yüzleşmek için Suriye'yi Terk Ediyor*, Şarkul Avsat web sitesi: <https://turkish.aawsat.com/home/article/1755586/h%C3%BCdahuseyni/%E2%80%98fat%C4%B1miyyun%E2%80%99-tugay%C4%B1-abd-ile-y%C3%BCzle%C5%9Fmek-i%C3%A7in-suriye%E2%80%99yi-terk-ediyor> adresinden alındı.
- Jamal, A. S. (2018, 13 02). *Mission accomplished? What's next for Iran's Afghan fighters in Syria*, War on the Rocks web sitesi: <https://warontherocks.com/2018/02/mission-accomplished-whats-next-irans-afghan-fighters-syria/> adresinden alındı.
- Jedinia, M. ve Zahid, N. (2017, 21 05). *Iran Continues Deporting Undocumented Afghan Refugee*, Voice of America web sitesi: <https://www.voanews.com/extremism-watch/iran-continues-deporting-undocumented-afghan-refugees> adresinden alındı.

- Kazdal, M. (2018). *İran'ın Arap Baharı Sonrası Suriye Politikasını Anlamak*, Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, Cilt: 1; Sayı: 1, s. 1-15.
- Kenner, D. (2013, 04 12). *Afghan Militants Join Syria's Civil War, as if It Wasn't Awful Enough*, Foreign Policy web sitesi: <https://foreignpolicy.com/2013/12/04/afghan-militants-join-syrias-civil-war-as-if-it-wasnt-awful-enough/> adresinden alındı.
- Latifi, A. M. (2017, 30 06). *How Iran Recruited Afghan Refugees to Fight Assad's War*, The New York Times web sitesi: <https://www.nytimes.com/2017/06/30/opinion/sunday/iran-afghanistan-refugees-assad-syria.html> adresinden alındı.
- Loveluck, L. (2014, 24 11). *The Battle for Aleppo, Explained*, The Washington Post web sitesi: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/11/24/the-battle-for-aleppo-explained/> adresinden alındı.
- Majidiyar, A. (2017, 29 11). *Afghan Officials in Deep Water After Praising Role of Soleimani and Shiite Militias in Syria*, Middle East Institute, (Çevrimiçi) <https://www.mei.edu/publications/afghan-official-deep-water-after-praising-role-soleimani-and-shiite-militias-syria> adresinden alındı.
- Moslih, H. (2016, 22 01). *Iran 'Foreign Legion' Leans on Afghan Shia in Syria War*, Al Jazeera web sitesi: <https://www.aljazeera.com/news/2016/01/iran-foreign-legion-leans-afghan-shia-syria-war-160122130355206.html> adresinden alındı.
- Neriah, J. (2015, 04 03). *Iran Deploys Afghan Shiite Brigade to Spread Its Control in Southern Syria*, Jerusalem Center for Public Affairs, (Çevrimiçi) <https://jcpa.org/iran-shiite-brigade-syria/> adresinden alındı.
- Öz, M. ve Eş-Şek'a, M. M. (2001). *İsmailiyye*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 23, s. 128-133.
- Özbay, M.A. (2010). *İran'ın Şii Hilal Projesi İddiası*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış YLS), Ankara.
- Özdemir, Ç. (2006). *Suriyede İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?* Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 2, s. 81-102.
- Peterson, S. (2016, 12 06). *Iran Steps up Recruitment of Shiite Mercenaries for Syrian War*, The Christian Science Monitor (Çevrimiçi) <https://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2016/0612/Iran-steps-up-recruitment-of-Shiite-mercenaries-for-Syrian-war> adresinden alındı.
- Pierce, B. (2013). *Syria: A Wicked Problem for All*, CTC Sentinel, Vol. 6, No. 8, p. 1-4.
- Polk, W. R. (2013, 10 03). *Understanding Syria: From Pre-Civil War to Post-Assad*, The Atlantic web sitesi: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/12/understanding-syria-from-pre-civil-war-to-post-assad/281989/> adresinden alındı.
- Rasmussen S. E. ve Nader, Z. (2016, 30 06). *Iran Covertly Recruits Afghan Shias to Fight in Syria*, The Guardian web sitesi: <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/30/iran-covertly-recruits-afghan-soldiers-to-fight-in-syria> adresinden alındı.

- Reuter, C. (2015, 26 06). *Murad's War: An Afghan Face to the Syrian Conflict*, Afghanistan Analysts Network web sitesi: <https://www.afghanistan-analysts.org/murads-war-an-afghan-face-to-the-syrian-conflict/> adresinden alındı.
- Sadjadpour, K. (2013). *Iran's Unwavering Support to Assad's Syria*, CTC Sentinel, Vol. 6, No. 8, p. 11-14.
- Salihi, E. (2011). *Ortadoğu'da Oluşan Yeni Dengeler ve 'Şii Hilali' Söylemi*, Bilge Strateji, Cilt: 2, Sayı: 4, s. 183-202.
- Schneider, T. (2018). *The Fatemiyoun Division: Afghan Fighters in the Syrian Civil War*, Washington: Middle East Institute, Policy Paper, 2018-9.
- Seligman, L. (2019, 08 11). *The Child Soldier Crisis: 'Kids Are Cheap'*, Foreign Policy Report (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2019/11/08/child-soldier-crisis-kids-are-cheap-yemen-isis-my-star-sky/> adresinden alındı.
- Sinkaya, B. (2011). *İran-Suriye İlişkileri ve Suriye'de Halk İsyanı*, Ortadoğu Analiz, Cilt: 3, Sayı: 33, s. 38-48.
- Smyth, P. (2014, 03 06). *Iran's Afghan Shiite Fighter in Syria*, The Washington Institute for Near East Policy, Washington: Analysis/Policy Watch 2262.
- Strickland, P. (2016, 17 05). *Why Are Afghan Refugees Leaving Iran?*, Al Jazeera web sitesi: <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/05/afghan-refugees-leaving-iran-160511103759873.html> adresinden alındı.
- Thomas, J. (2017, 28 12). *Islamic State's Khorasan 'Province' Claims Responsibility for Attack on Cultural Center in Kabul*, FDD's Long War Journal (Çevrimiçi) <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/12/islamic-states-khorasan-province-claims-responsibility-for-attack-on-cultural-center-in-kabul.php> adresinden alındı.
- Türkoğlu O. G. (2017, 01 10). *HRW: İran, Suriye'de Afgan Göçmen Çocukları Savaştırıyor*, Anadolu Ajansı web sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hrw-iran-suriyede-afgan-gocmen-cocuklarini-savastiriyor/924166> adresinden alındı.
- Ünal, B. (2015). *İran'ın Vekâlet Savaşı Stratejisi ve Suriye'deki Şii Milisler*, Bilgesam Analiz, No: 1304.
- Williams, S.E. (2015, 22 06). *Afghan Fighters an Increasingly Significant Player on Syrian Battlefield*, Middle East Eyeweb sitesi: <https://www.middleeasteye.net/news/afghan-fighters-increasingly-significant-player-syrian-battlefield> adresinden alındı.
- Worth, R. F. (2012, 02 02). *Effort to Rebrand Arab Spring Backfires in Iran*, The New York Times, s.1.
- Wright, R. (2016, 13 12). *The Battle for Aleppo, Syria's Stalingrad, Ends*, The New Yorker web sitesi: <https://www.newyorker.com/news/news-desk/the-battle-for-aleppo-syrias-stalingrad-ends> adresinden alındı.